

Anna PODSTAWKA

MOCE PAPIESKIEGO SŁOWA

Dziedzictwo Jana Pawła II jest wezwaniem i zadaniem, stawia odbiorcy wymagania natury etycznej i duchowej, filozoficznej i artystycznej, ale przede wszystkim zaprasza do odkrywania i zrozumienia prawd najważniejszych. Jak czytać papieskie przesłanie dzisiaj? W jaki sposób przybliżyć antropologiczną wykładnię spuścizny Karola Wojtyły–Jana Pawła II, który dał świadectwo świętości i stał się wielkim autorytetem dla świata w czasach zaniku autorytetów, w epoce komercjalizacji i desakralizacji kultury oraz laicyzacji społecznego życia? Misję podążania śladami papieskiej myśli, wskazania (p)odpowiedzi, jak sprostać wymaganiom stawianym przez dzieło Jana Pawła II, podjęli autorzy studiów zebranych w książce *Karol Wojtyła–Jan Paweł II. Artysta słowa*¹, która ukazała się nakładem Wydawnictwa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Tom, zredagowany przez Mirosławę Ołdakowską-Kuflową i Wojciecha Kaczmarek, jest pokłosiem ogólnopolskiej konferencji naukowej, która odbyła się 10 kwietnia 2014 roku w Instytucie Filologii Polskiej KUL, dobitnym akcentem wpisując się w cykl (nie tylko) KUL-owskich wydarzeń związanych z ka-

nonizacją wielkiego Polaka (która miała miejsce 27 kwietnia 2014). Pozyskane głosy cenionych badaczy z kilku ośrodków naukowych składają się na wieloaspektową refleksję nad spuścizną literacką Karola Wojtyły–Jana Pawła II – poety i dramaturga, aktora Krakowskiego Teatru Rapsodycznego, teologa i filozofa, wykładowcy akademickiego, głowy Kościoła. Jego aktywność na wielu polach, bogactwo i różnorodność twórczości idącej pod prąd współczesnym mu trendom, złożonej z wypowiedzi literackich, jak i pozaliterackich, wreszcie rozmaite konteksty związane z oddziaływaniem i recepcją papieskiego dzieła wytyczają niezwykle szerokie spektrum dociekań, częstokroć zmuszając komentatorów do odsłaniania różnych płaszczyzn badawczych, poszukiwania nowych narzędzi metodologicznych, poszerzania zasobu kluczy interpretacyjnych.

Prezentowany zbiór studiów otwiera rozprawa Kazimierza Krajewskiego *Byt – słowo – kerygmat* (zob. s. 13-40), będąca filozoficzno-teologicznym wprowadzeniem do myśli Karola Wojtyły, którego aktywność życiowa „spełniała się w słowie” (s. 13). Autor, przedstawiając dwie perspektywy odkrywania sensu świata i ludzkiego życia: drogę filozofii klasycznej i drogę Objawienia, sięga do podstaw filozoficznych intuicji i treści zawartych w wypowiedziach Jana Pawła II. Metafizyka klasyczna stawia sobie za cel poznanie tego, co rzeczywiście

¹ *Karol Wojtyła–Jan Paweł II. Artysta słowa*, red. Mirosława Ołdakowska-Kuflowa, Wojciech Kaczmarek, Wydawnictwo KUL, Lublin 2015, ss. 320.

istnieje; źródłem sensu jest byt rozumiany jako samoistna rzeczywistość, a ostateczną racją bytowania – przyjętą jako racjonalna możliwość – Absolut (Bóg). Drugą drogę odsłonięcia sensu stanowi Objawienie judeochrześcijańskie, którego istota zawiera się w „przesłaniu, że historia ludzka, czyli historia każdego konkretnego człowieka, jest historią zbawienia” (s. 15), w związku z czym sens każdego wydarzenia ma odniesienie do Boga i wymiar historio-zbawczego dialogu, jaki Bóg prowadzi z człowiekiem poprzez wydarzenia-słowa. Podążając za myślą Jana Pawła II, autor podkreśla: „W historii zbawienia dokonuje się więc niejako synteza: historii i metafizyki, dziejów i sensu – dwóch podstawowych wymiarów ludzkiego bytowania” (s. 22). Tajemnicy człowieka jako osoby, jego osobowego istnienia i spełniania się w świecie, nie można zrozumieć bez osoby Chrystusa, pojmowanego jako ostateczne Słowo skierowane przez Boga do człowieka.

Owo uobecnianie Prawdy o Słowie Bożym, będące fundamentalną treścią papieskiego orędzia, wyznacza ważną płaszczyznę odniesień dla kolejnych wypowiedzi, ukierunkowanych na lekturę spuścizny literackiej Karola Wojtyły–Jana Pawła II. Autorzy poszczególnych propozycji analityczno-interpretacyjnych czerpią inspiracje z wielu nurtów jego twórczości, sięgając po poezję, dramaty, teksty filozoficzne, encykliki, homilie, przemówienia, a nawet osobiste notatki i spontaniczne wypowiedzi. Prezentują oni bardzo zróżnicowane podejście do badanego materiału – widoczne jest zarówno wkraczanie na szlaki już wytyczone, nawiązywanie do istniejących studiów czy formułowanie ujęć przeglądowych; pojawiają się też próby sygnalizowania miejsc i problemów dotąd należycie nierozpoznanych, jak również analizy wybranego utworu czy cyklu bądź omówienia obejmujące szerszy zakres twórczości.

Wśród najliczniej reprezentowanych w tomie wypowiedzi literaturoznawczych

przekrojowy charakter ma studium Mirosławy Ołdakowskiej-Kuflowej zatytułowane „*Kim jest On?*”. *Obraz Boga w twórczości Karola Wojtyły–Jana Pawła II* (zob. s. 41-79). Wyjście od pytania, będącego cytatem z *Tryptyku rzymskiego*, mieści się w kręgu tematów eksplorowanych w różnych kontekstach badawczych, ale wielowymiarowe bogactwo poetyckiego przesłania sprawia, że wciąż jest to problem daleki od wyczerpania, do czego – zdaniem autorki – przysłużyło się antropologiczne ukierunkowanie refleksji współczesnych czasów. W literackiej twórczości Karola Wojtyły Bóg jest obecny nie tylko w sferze tematycznej, ale na wszystkich poziomach struktury tekstu. Interesujących obserwacji dostarcza już sama warstwa słowna, z jednej strony ściśle związana z religijno-językową tradycją, z drugiej zaś pełna oryginalnych określeń, metafor, symboli i obrazów, przywoływanych dla nazwania rozumienia tego, kim jest Bóg. Wojtyłowe myślenie o Bogu ma charakter trynitarny – spostrzega Mirosława Ołdakowska-Kuflowa, odnosząc się zwłaszcza do motywu Ducha Świętego jako Osoby Boskiej najślabiej widocznej w literaturze, a w papieskiej poezji przedstawianej nie tylko w relacji z człowiekiem, istotna jest bowiem także ścisła relacja Ojca, Syna i Ducha Świętego nazywana Komunią Osób. Na uwagę zasługuje w tym kontekście zwłaszcza *Pieśń o Bogu ukrytym*, analizowana ze względu na unikalny w literaturze, nie tylko na skalę polską, dialog Osób Trójcy Świętej, który unaocznia mistyczną wizję ich wzajemnej miłości, obejmującą cały świat i człowieka. Znamionnym rysem papieskiej twórczości jest ukazywanie Boga w relacji, będącej zarazem podstawą poznania Boga przez człowieka. Kolejny ważny temat w poezji Karola Wojtyły łączy się z doświadczeniem eucharystycznej obecności Boga, niewątpliwie istotnej dla autora-kapłana, ale – co już mniej oczywiste – eksponowanej również na wcześ-

niejszym etapie twórczości. Inspirujące do głębszych dociekań spostrzeżenia zawiera także sekwencja poświęcona metaforze Boga-Artysty, gdzie między innymi w sposób sygnalny rozpatrywane są kwestie Wojtyłowej wrażliwości na piękno oraz pojmowania roli artysty i sztuki, rozwinięte w dalszej części książki w studium ks. Grzegorza Głaba *Piękno, które zbawia. Jan Paweł II do artystów* (zob. s. 185-214), poszerzającym pole obserwacji o teksty pozaliterackie Jana Pawła II.

Dla Papieża piękno stanowi wartość niezwykłą, „jest kluczem tajemnicy i wezwaniem transcendencji”², niezastąpionym fundamentem i wyznacznikiem „sztuki prawdziwej”, warunkiem dotarcia do prawdy o człowieczeństwie – pisze autor, cytując słowa z *Listu do artystów*, skierowane „do tych, którzy z pasją i poświęceniem poszukują nowych «epifanii» piękna, aby podarować je światu w twórczości artystycznej”³ (por. s. 187, 191n., 200). Jak wiadomo Jana Pawła II łączyła z artystami szczególna więź, wypływająca z jego osobistych zainteresowań sztuką, doświadczeń o charakterze literackim, scenicznym, ewangelizacyjnym. Jako głowa Kościoła wielokrotnie wypowiadał się na temat powołania artysty, pojmując je w kategoriach odpowiedzialności za dar mocy twórczej, porównywanej do mocy stwórczej Boga, oraz powołania do służby na rzecz Piękna, Dobra i Prawdy. Mając przy tym pełną świadomość kryzysu piękna we współczesnej sztuce, postrzeganego jako zdezaktualizowane w obliczu awangardowych trendów, zastępowanego estetyką brzydoty i ukazywaniem człowieka w egzystencjalnym odarciu, Ojciec Święty uczynił je centralnym motywem swoich wystąpień adresowanych do artystów i przedstawicieli świata kultury na przestrzeni całego pontyfikatu. Ks. Grzegorz Głab drogą wielotorowej interpretacji dokumentów składających się

na dialog Jana Pawła II ze środowiskiem twórców wydobywa poglądy Papieża na sztukę, twórczość, godność i powołanie artysty w aspekcie estetycznym i kulturotwórczym, a przede wszystkim zawartą w tych dokumentach wykładnię antropologiczną oraz odniesienia do aksjologii i jej transcendentnego wymiaru. „Czy w obliczu współczesnej komercjalizacji sztuki, w której kryteria i kanony sztuki coraz częściej wyznaczają podaż i popyt, a poeci, pisarze, malarze i muzycy nazywani są celebrytami, słowa Jana Pawła II nie wydają się anachroniczne?” (s. 212) – zastanawia się autor, jednoznacznie wskazując na tym większą potrzebę i wartość papieskiego przesłania, które nie tylko przywraca godność i sens pracy artysty, ale wnika w prawdę o człowieku i przynosi proklamację wiary w potencjał ludzkiej wyobraźni (por. s. 212-214).

Interesującą perspektywę badawczą zawiera również artykuł Krzysztofa Dybciaka *Jan Paweł II jako postać literacka* (zob. s. 81-96), dotyczący obecności postaci Ojca Świętego w literaturze polskiej. Autor, który publikował teksty o Janie Pawle II od początku jego pontyfikatu, zwraca uwagę na zastanawiającą dysproporcję między intensywną recepcją krytyczno-naukową poetyckich i dramaturgicznych dzieł Karola Wojtyły a pominięciem w badaniach utworów o Papieżu, których fala pojawiła się po roku 1978, czyli od momentu wyboru Polaka na Stolicę Piotrową. Studium Krzysztofa Dybciaka jest swego rodzaju podsumowaniem ponad trzydziestoletniego nurtu twórczości o Karolu Wojtyłę–Janie Pawle II, nurtu, którego różnorodność stylistyczną i gatunkową odzwierciedla antologia tekstów udostępniona czytelnikom w roku 2008⁴. Znamienna okazuje się tu między innymi odnotowana przez badacza „asceza

² Jan Paweł II, *List do artystów*, nr 16.

³ Tamże, adres.

⁴ Zob. K. Dybciak, *Jan Paweł II w literaturze polskiej. Antologia tekstów literackich*, Centrum Myśli Jana Pawła II, Warszawa 2008.

milczenia” (s. 92) niektórych wybitnych pisarzy religijnych lub bliskich Wojty-
le kulturowo (Malewska, Brandstaetter,
Herbert, Wencel), jak też nowe zjawisko,
które pojawiło się pod koniec pontyfikatu,
jakim jest seria utworów literatów młodszej
generacji, „przełamujących dotychczas do-
minujące konwencje wysokiego stylu i uro-
czystego tonu”, piszących „bez zahamowań
o materialnym wymiarze jego egzystencji”
(s. 93). „Zamiast stereotypowych obrazów
popularnej sztuki pisarze starali się poka-
zywać prawdziwego człowieka z drama-
tyczną biografią [...], zamiast pomników
pokazywali osobę, zamiast kamiennego
bezruchu – rozrastające się drzewo twór-
czego istnienia, źródło refleksji i etycznie
cennych działań” (s. 95n.) – stwierdza autor
w podsumowaniu, wskazując spoczywającą
na artystach i zarazem każdym z nas odpo-
wiedzialność, jaką jest zadanie świadomego
budowania tradycji w myśl stwierdzenia,
że „teraz i w przyszłości głównym celem
będzie przeciwdziałanie zapomnieniu lub
tworzeniu stereotypów fałszywej pamięci”
(s. 96).

W obszarze wypowiedzi literaturoznaw-
czych dotyczących przekrojowo potraktowa-
nej papieskiej liryki oprócz przywołanego
studium Mirosławy Ołdakowskiej-Kufłowej
mieści się także artykuł Zbigniewa Choj-
nowskiego *Geopoetyka chrześcijańska* (zob.
s. 163-184), będący propozycją interpre-
tacji kategorii przestrzeni, ukierunkowaną
na rozpoznawanie „relacji pomiędzy fi-
zycznym «miejscem» a tekstem” (s. 164).
Nie jest to bynajmniej temat niedostrze-
żony w badaniach, gdzie często zwraca-
no uwagę na topograficzne zakorzenienie
Wojtyłowej poezji, wykraczające zarazem
poza kwestię samej obecności elementów
geograficznego czy autobiograficznego
terytorium. „Geopoetyka Wojtyły stanowi
rezultat chrześcijańskiego praktykowania
przestrzeni, czyli m.in. takiego, który po-
lega na odnoszeniu jej do Boga przy jed-
noczesnym podtrzymywaniu z całością

życia” – pisze autor (s. 165n.), potwier-
dzenie tej tezy odnajdując w całościowo
ujętej spuściźnie poetyckiej artysty. Za
najbardziej reprezentatywne uzewnętrż-
nienie chrześcijańskiego charakteru relacji
między miejscem a słowem w poezji Karo-
ła Wojtyły badacz uznaje jego *Wędrowkę
do miejsc świętych*, utwór powstały w roku
1965 po odbyciu dwóch podróży do Ziemi
Świętej, interpretowany zarówno w war-
stwie ściśle odpowiadającej geograficz-
nemu położeniu miejsc, jak i na płaszczyź-
nie odniesień do konkretnych fragmentów
Biblii.

W kilku znajdujących się w tomie tek-
stach prowadzona refleksja wiedzie w głąb
papieskiego dzieła, skupiając się na wy-
branym aspekcie twórczości bądź pojedyn-
czych utworach, poddawanych oglądowi
kontekstualnemu. I tak Józef Fert proponu-
je *Kilka zamyśleń nad „Tryptykiem rzy-
mskim”* (zob. s. 97-105), po czym z subtel-
nością osobistego rozważania zanurza się
w tajemnicy poetyckiej medytacji Jana
Pawła II. Jak pisze: „*Tryptyk rzymski* –
to tryptyk Słowa. Kompozycja rozpisana
na kilkanaście tablic-poematów, powią-
zanych w trzy sekwencje – w optymalną
tr i a d ę – za pomocą z d z i w i e n i a,
uwielbiającej k o n t e m p l a c j i, groź-
nej p r e s t r o g i...” (s. 101). Autor, wsłu-
chując się w wewnętrzny puls ostatniego
wielkiego dzieła Poety-papieża, odkrywa
obrazy i inspiracje intelektualne Cypriana
Norwida, nawiązania do przestrzeni Dan-
tejskiej, wreszcie wizje z sykstyńskiej
polichromii Michała Anioła uobecnione
w poetyckiej metaforyce, epitetach, ryt-
mice zdań. Natomiast studium autorstwa
Jana Ciechowicza (zob. s. 107-120) kon-
centruje się na wierszu *Aktor*, który jest
kilkuwersetowym fragmentem drugiej
części wczesnego poematu Karola Woj-
tyły *Profile Cyreneńczyka*. Autor poddaje
go lekturze teatrolologicznej, wprowadzając
szerokie konteksty interpretacyjne – od
przypomnienia scenicznych doświadczeń

młodego Wojtyły-aktora, przez odniesienia ewangeliczne, po odwołania do dawnej i współczesnej myśli teatralnej (Tertuliana, św. Augustyna, Stanisława Wyspiańskiego, Jerzego Grotowskiego). W ten sposób odczytywany *Aktor* okazuje się oryginalnym asumptem do refleksji nad statusem i rolą artysty, który „użycza swojego istnienia postaciom scenicznym” (s. 116), „jako podmiot zbiorowy, sprawczy – pozostaje profilem/twarzą Cyrenejczyka” (tamże).

W tradycji dociekań teatrologicznych, podtrzymywanych także w pracach młodszego pokolenia badaczy⁵, osadzony jest szkic Wojciecha Kaczmarka *Spotkać Boga w człowieku. Jeszcze o „trylogii dramatycznej” Karola Wojtyły* (zob. s. 121-161), będący nawiązaniem do artykułu Stefana Sawickiego *Trylogia dramatyczna Karola Wojtyły*, po raz pierwszy ogłoszonego w roku 1986. Wojciech Kaczmarek proponuje nowe spojrzenie na te trzy spośród pięciu Wojtyłowych dramatów, które mają rangę dzieł dojrzałych: *Brat naszego Boga*, *Przed sklepem jubilera* i *Promieniowanie ojcostwa*, ujmując je przez pryzmat badań i dociekań filozoficznych ich twórcy. Jako kluczowy punkt odniesienia badawczego obiera zbieżności między czasem powstawania tekstów naukowych i literackich, co pozwala domniemywać, że „autor z jednakową wagą traktował swoje wypowiedzi i nadał im ostateczny kształt wówczas, gdy jego refleksja literacka i naukowa skupiona była na bardzo podobnej tematyce” (s. 143). A zatem dramat *Brat naszego Boga* skryształizował się w okresie, gdy

Wojtyła pisał doktorat na temat św. Jana od Krzyża, a potem rozpoczął intensywną refleksję filozoficzną i teologiczną nad zagadnieniem osoby. Dalsze ogniwa dramatycznego tryptyku, *Przed sklepem jubilera* i *Promieniowanie ojcostwa*, powstawały równoległe z rozważaniami na temat przeżywania relacji człowieka-osoby do Boga i do drugiego człowieka, zawartymi w rozprawach *Miłość i odpowiedzialność* oraz *Osoba i czyn*. Zdaniem Wojciecha Kaczmarka, aby w pełni zrozumieć założenia i mistyczny wymiar tych dramatów, należy sięgnąć do podstaw papieskiej antropologii i kluczowej w niej koncepcji osoby, w której zawarty jest imperatyw dotyczący dramatyczności relacji człowieka do Boga i Boga do człowieka.

Z kolei szkic Edwarda Fiały *O tryptyku egzystencjalnym w encyklice „Dives in misericordia”* (zob. s. 303-311) inspirowany jest ewangelicznym wątkiem syna marnotrawnego. Jan Paweł II „interpretuje tę przypowieść w aspekcie uniwersalnego wzorca relacji Boga-Ojca do człowieka grzesznika” (s. 303) – zauważa autor, wydobywając kerygmaticzne przesłanie papieskiej encykliki w układzie egzystencjalnej triady, odzwierciedlającej kluczowe etapy metamorfozy duchowej w chrześcijaństwie: kenozy, kerygmatu i metanoi. Odmianą propozycją poszerzenia horyzontu badawczego o teksty pozaliterackie jest studium Jakuba Malika *Hagiologia i hagiografia według Jana Pawła II* (zob. s. 215-235), skoncentrowane wokół papieskich wypowiedzi na temat świętości i świętych. Refleksja ta obejmuje także sygmalnie ujęty kontekst biograficzny, związany z doświadczeniami Karola Wojtyły, który wszak przyjął święcenia kapłańskie w uroczystość Wszystkich Świętych, a w jego życiu odnajdujemy liczne świadectwa osobistego kultu świętych. Jako zasadniczy wyróżnik papieskiego nauczania autor wskazuje odejście od klasycznej hagiografii, „od modelu świętego-cudo-

⁵ Wśród najnowszych publikacji warto odnotować książkę Anny Kołodziejkiej *Karol Wojtyła – dramaturg. Twórczość dramatyczna oraz związki Karola Wojtyły z Teatrem Rapsodycznym* (zob. A. K o ł o d z i e j s k a, *Karol Wojtyła – dramaturg. Twórczość dramatyczna oraz związki Karola Wojtyły z Teatrem Rapsodycznym*, Centrum Edukacyjno-Medialne Horyzonty Anna Kołodziejka, Warszawa 2015).

twórcy na rzecz świętego żyjącego w codzienności, często w cichości, wiernego swemu powołaniu, w życiu, którego cuda są efektem wierności Jezusowi” (s. 219). Wiąże się z tym istotna przemiana sposobu mówienia o świętości, która nie jest przywilejem nielicznych, ale – przywołując słowa Jana Pawła II – „heroizmem życia całego”⁶, modelem życia osiągalnym dla każdego człowieka.

Spośród zebranych w książce studiów trzy artykuły tworzą blok skupiony wokół zagadnień językowych i tekstologicznych. Jak zauważa Władysława Bryłowa, autorka rekonesansowego szkicu *Polszczyzna Jana Pawła II w oczach językoznawców – polonistów* (zob. s. 237-258), Jan Paweł II włącza się w długą tradycję doskonałych mówców Kościoła, a językowo-stylistyczna warstwa jego wypowiedzi nie mogła nie wzbudzić zainteresowania badaczy współczesnej polszczyzny. Już po pierwszej pielgrzymce Jana Pawła II do ojczyzny zaczęły powstawać różne opracowania języka papieskich przemówień, włączające się w nurt badań języka religijnego w Polsce. Obok analizy właściwości języka, stylu i leksyki tekstów Karola Wojtyły–Jana Pawła II podejmowane są też próby odpowiedzi na pytanie, jak można określić oddziaływanie Papieża na polszczyznę, dotąd najpełniej udokumentowane w dyskusji językoznawców przedstawionej w tomie *Jan Paweł II Odnowiciel mowy polskiej*⁷. Badacze w szczególności podkreślają rolę, jaką Karol Wojtyła odegrał w przewycię-

zeniu oficjalnej nowomowy epoki PRL-u, przywracając słowom pierwotne znaczenie i umieszczając je w nowych kontekstach. Równocześnie nie ulega wątpliwości, że dzisiaj nie jesteśmy jeszcze w stanie objąć myślą wszystkiego, co wypływa z siły i zasięgu językowego promieniowania tekstów Jana Pawła II dla rozwoju polszczyzny przełomu dwudziestego i dwudziestego pierwszego wieku. Poszerzenie optyki językoznawczej o nowe aspekty przynosi studium Małgorzaty Nowak *O gatunku, języku i stylu notatek osobistych Karola Wojtyły–Jana Pawła II* (zob. s. 279-302). Autorka zajęła się szczegółową analizą opublikowanego w roku 2014 zbioru zatytułowanego „*Jestem bardzo w rękach Bożych*”. *Notatki osobiste 1962-2003*⁸, kolejno rozpatrując cechy gatunkowe, właściwości językowe oraz stylistyczne papieskich zapisków. Przeprowadzone rozważania wiodą do wniosku, że w sensie geneologicznym te niedawno odkryte wypowiedzi Karola Wojtyły można traktować jako rodzaj gatunkowej hybrydy (notatki, rekolekcje, medytacje), natomiast w aspekcie stylistycznym są one przykładem realizacji stylu religijnego w jego wariacie osobistym, naukowym (filozoficznym i teologicznym), homiletycznym oraz artystycznym (poetyckim). Kolejnym polem badawczym, wskazanym w artykule Anny Kozłowskiej *Praca Karola Wojtyły nad słowem* (zob. s. 259-277), są problemy edytorskie dotyczące Wojtyłowych tekstów literackich. Autorka zwróciła uwagę na konieczność ustalenia właściwej postaci utworów tego artysty słowa, przybliżając go jako twórcę, który intensywnie pracował nad formą swoich tekstów, usilnie dążył do uzyskania możliwie najdoskonalszego kształtu wypowiedzi artystycznej. Istniejące redakcje wariantowe utworów literackich – ocze-

⁶ Jan Paweł II, *Byli mocni wiarą, nadzieją i miłością* (Homilia w czasie Mszy św. beatyfikacyjnej o. Rafała Kalinowskiego i Brata Alberta–Adama Chmielowskiego na Błoniach, Kraków, 22 VI 1983), „L'Osservatore Romano” wyd. pol. 4(1983) nr nadzwyczajny 2 (16-23 VI 1983), s. 13.

⁷ Zob. *Jan Paweł II Odnowiciel mowy polskiej*, red. S. Mikołajczak, M. Wrześniewska-Pietrzak, Wydawnictwo WiS, Poznań 2009.

⁸ Zob. K. Wojtyła–Jan Paweł II, „*Jestem bardzo w rękach Bożych*”. *Notatki osobiste 1962-2003*, Znak, Kraków 2014.

kujące na gruntowne badania – nie tylko zdradzają ślady autorskich wahań co do ostatecznej postaci tekstu, ale nierzadko pozwalają na odtworzenie poszczególnych etapów kształtowania dzieła, co zostało pokazane na przykładzie tekstologicznej analizy poematu *Kościół*.

Reasumując, dzieło Karola Wojtyły–Jana Pawła II, zakorzenione w wielu źródłach, niełatwe z natury, stanowi ustawiczne wyzwanie interpretacyjne. Zebrane w tomie studia i szkice: literaturoznawcze, językoznawcze, teatrologiczne i filozoficzne, wyrastają z potrzeby pogłębiania istniejących już prac i poszukiwania nowych obszarów badawczych, wielostronnie oświetlając artystyczne i duchowe dziedzictwo sygnowane autorytetem Człowieka i Świętego, który przez lata swej pracy naukowo-dydaktycznej w szczególny sposób związał się z Katolickim Uniwersytetem Lubelskim. „W słowach są moce”⁹ – zdanie z młodzieńczego Wojtyłowego *Renesansowego psalterza*,

umieszczone przez redaktorów na wstępie w charakterze motto, nie tylko nabiera odkrywczych sensów w świetle prezentowanych studiów, skoncentrowanych wokół tytułowego określenia „artysta słowa”, ale zdecydowanie i mocno wybrzmiewa w czasach, gdy literatura coraz chętniej zbacza na manowce pustostłwia i bezsensu. „Autor nigdy nie zasygnalizował jakiegos rodzaju bezsilności słowa wobec trudnych kwestii, które poruszał” (s. 67) – pisze Mirosława Ołdakowska-Kuflowa. Dlatego też oddajmy mu głos, przywołując na zakończenie tego omówienia frazy z pierwszej części przypominanego przez Annę Kozłowską wiersza *Narodziny wyznawców*: „Słowa przeto nie będą płaskie, lecz pełne: towarzyszy im odczucie zrywu; / nie przelatują jednak w pośpiechu jak w górach woda po kamieniach, / nie mijają w oczach jak drzewa – / trzeba się im przypatrywać długo, tak jak owadom przez szybę... / I wciąż, i wciąż pod słów powierzchnią czuć dno, by na nim oprzeć stopę”¹⁰.

⁹ K. W o j t y ł a, *Renesansowy psalterz (Księga słowiańska)*, w: K. Wojtyła–Jan Paweł II, *Poezje, dramaty, szkice. Tryptyk rzymski*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2004, s. 56.

¹⁰ T e n ż e, *Narodziny wyznawców*, w: Wojtyła–Jan Paweł II, *Poezje, dramaty, szkice. Tryptyk rzymski*, s. 128.